

CENTRALNE FUNKCIJE

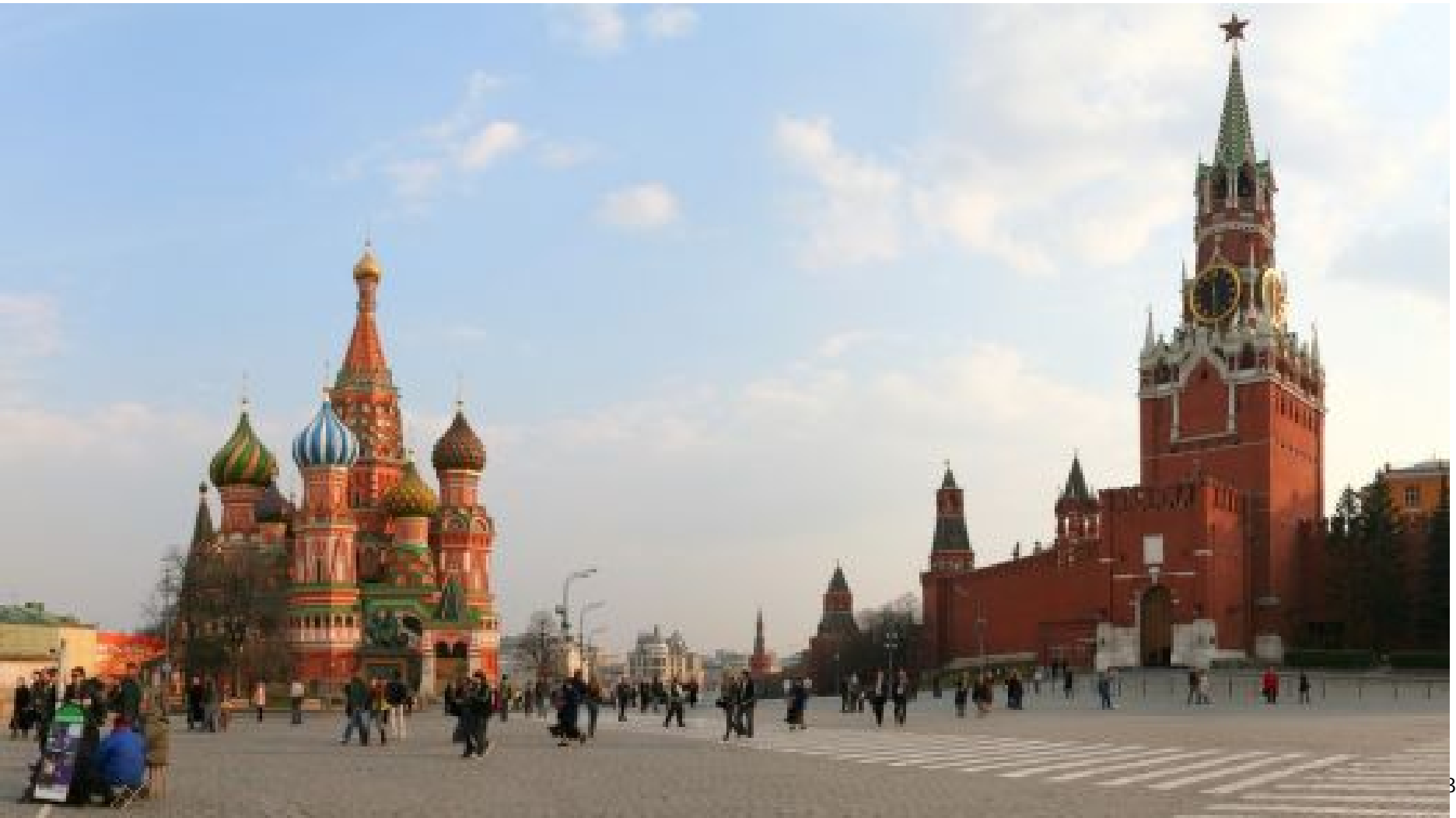
Centar
reprezentuje,
simboliše, u
izvesnom smislu
personifikuje grad

Centar predstavlja
najprivlačnije mesto u
gradu po svojoj
atmosferi, koju stvara
velika koncentracija
raznovrsnih aktivnosti
i događaja, ali isto tako i
po svojim
estetskim, ambijentalim
vrednostima prostora...

Prostor i objekti centra se pamte

Mnoštvo monumentalnih objekata koji su obično značajnih arhitektonskih, kulturno-istorijskih vrednosti, njegove javne površine – ulice, trgovi, sa svojim parterima i urbanom opremom, većim delom sačinjavaju ukupnu predstavu, kolektivnu monumentalnu sliku građana o svom gradu...

Urbane funkcije – Centri

Preindustrijski – monocentrični gradovi

- Osnova razvoja : poljoprivreda

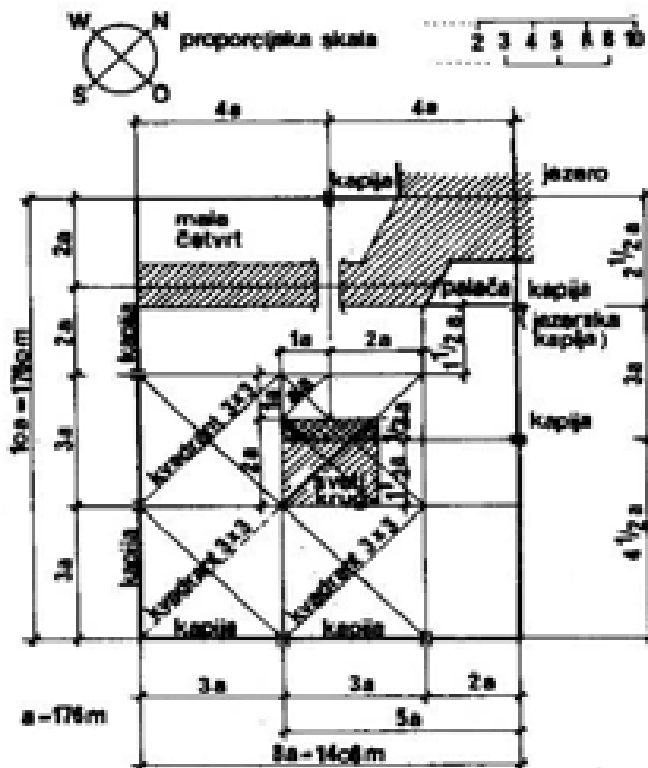
- Grad/centar : limitiran

- Osnovna funkcija: razmena

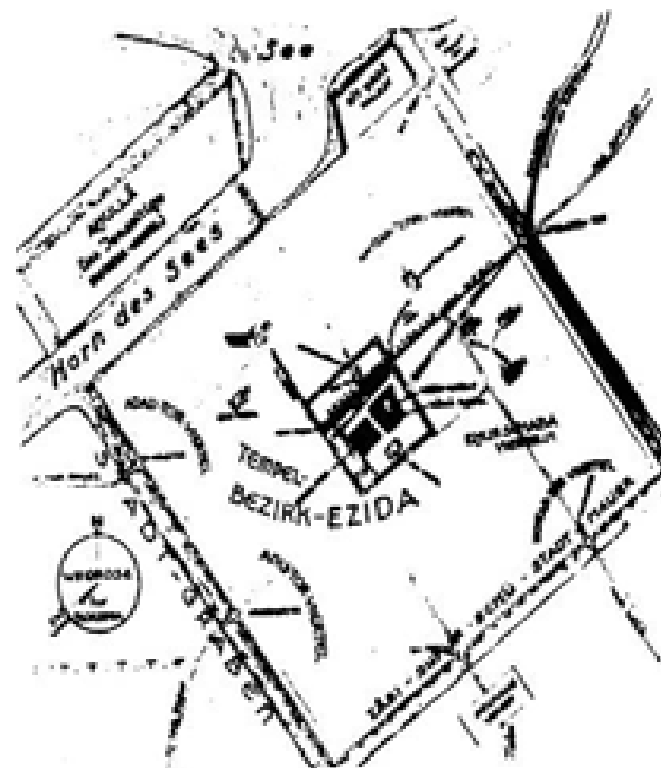
- Centar religije i uprave

- Nema međugradskih veza

- Izrazita diferenciranost gradskog prostora

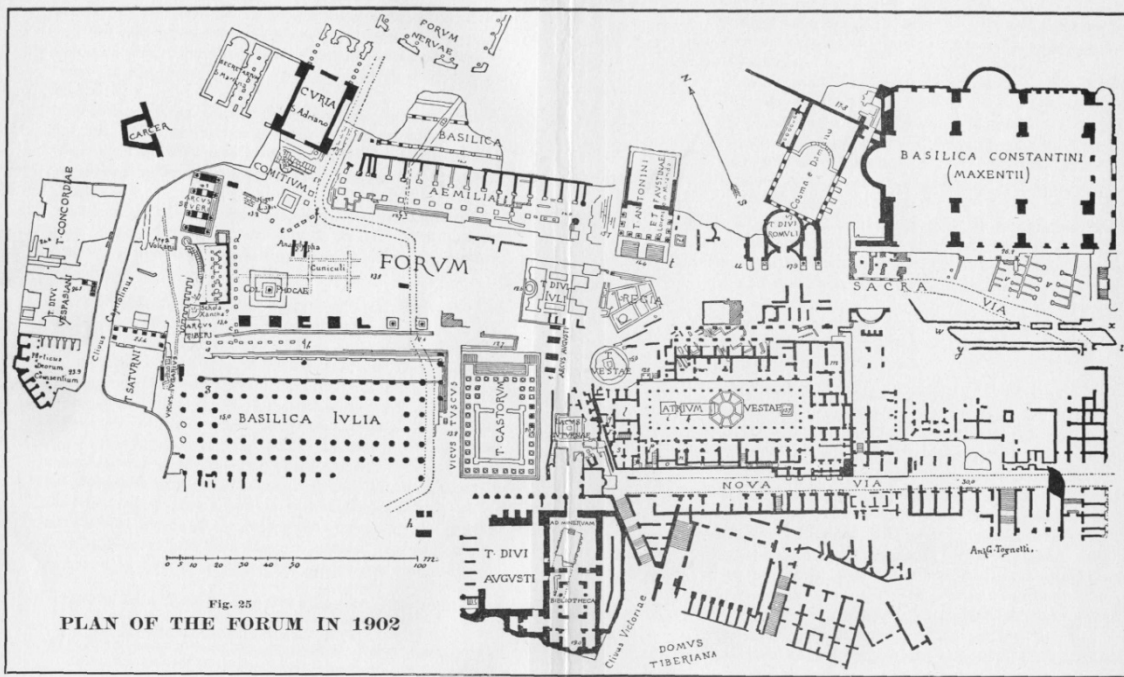
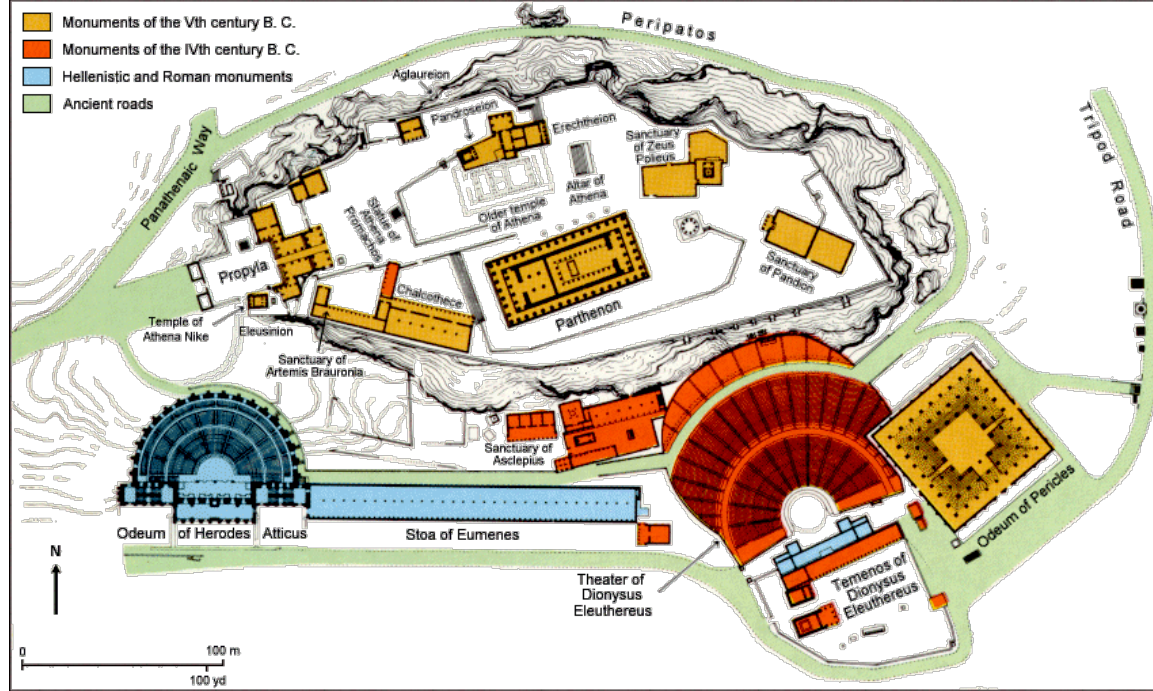
Sl. 6 Propozicije Borsippa sa osnovnim modulom $a = 176$ m

Sl. 5 Plan grada Borsippa

Uloga gradova u razvoju društvenog i kulturnog života vidno se ispoljava u sadržini gradskih društvenih centara.

U Grčkoj i Rimu agora i forum su bili vezani za raznovrsnu i bogatu sadržinu.

Gradski društveni centri su uvek bili glavna jezgra kulture, nauke, umetnosti i personifikacija grada, njegovih unutrašnjih vrednosti, **naprednih stremljenja, njegove borbe za političkom slobodom i samostalnošću.**

Obeležja srednjevekovnog grada određuju:

- fortifikacijske građevine
- zidine, kule i gradske kapije
- planimetrija grada -

Na spor populacioni i teritorijalni razvoj feudalnih gradova uticali su:

Velike epidemije

Česti ratovi (sa dugotrajnim opsadama)

Veliki požari

Javni gradski prostori (trgovi i ulice) koriste se za:

religijske svečanosti: velike crkvene zabave, procesije, scenske predstave , crkvena prikazanja

građanske svečanosti: javni izbor sudija, rektora, profesora ; prigodni sajmovi; predstave putujućih pevača, svirača, glumaca, žonglera i mađioničara...

javna kažnjavanja: stubovi srama, vešala, lomače

Urbane funkcije – Centri

industrijski – monocentrični gradovi

- **Osnova razvoja :**
proizvodnja, industrija i
Poljoprivreda

- **Razvoj saobraćaja**

- **Razvoj usluga**

- **Grad/centar :**
određen

- **Povezivanje gradova**

- **Glavne funkcije grada:**
proizvodnja, usluge,
uprava

- **Koncentracija u centrima**

Guldborgensgade i det gamle Nørre Side, København, som billedet ses fra det gamle Nørre Side, København, omkring 1745. Illustration af Professor von Treschow og Billedhuggeren alleghedskildt Copenhagen.

UTICAJ NOVIH OTKRIĆA NA RAZVOJ GRADA

Nakon buržoaske revolucije **menja se vlasnička slika** gradskog

prostora →

zemljište u posedu plemstva i crkve postaje narodnim vlasništvom →

novе regulacije.

Odbrana grada u klasičnom smislu više nije moguća. Potreba za

bedemima

nestaje, pa **se oni uklanjaju.**

Oslobađa se prostor za izgradnju

javnih zdanja,

parkova i novih saobraćajnica.

Podizanje **komunalnog standarda**

grada, (uvođenje kanalizacije,

vodovoda,

gasa, kasnije i električne energije).

Koristi se javni prostor, pa uloga ulice

i njeno racionalno trasiranje postaje

važno u planiranju i organizaciji

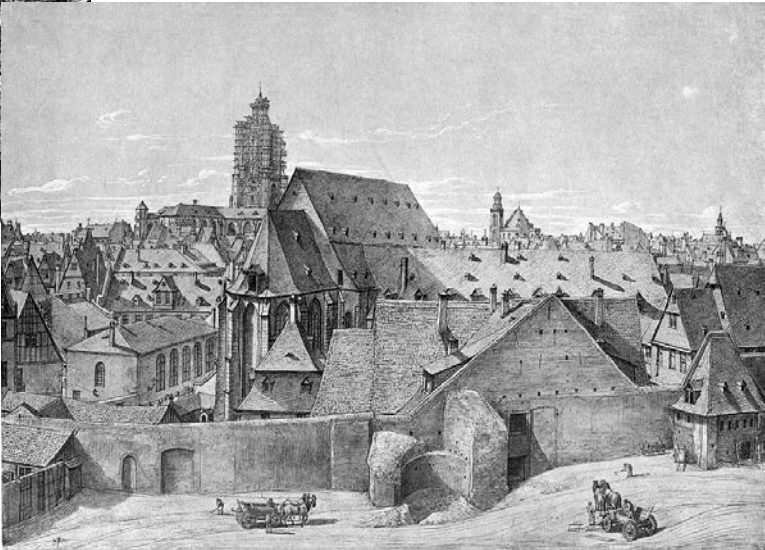
grada.

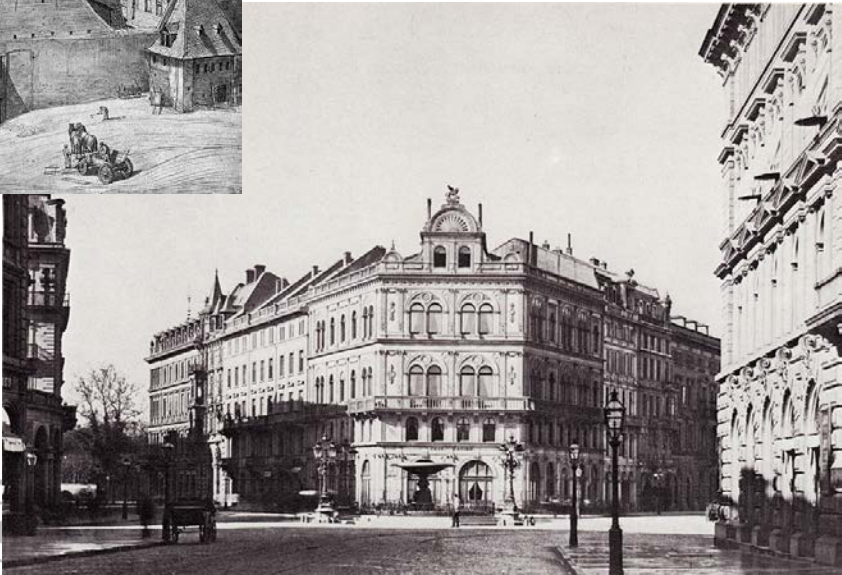
Frankfurt 1612.

Frankfurt 1872.

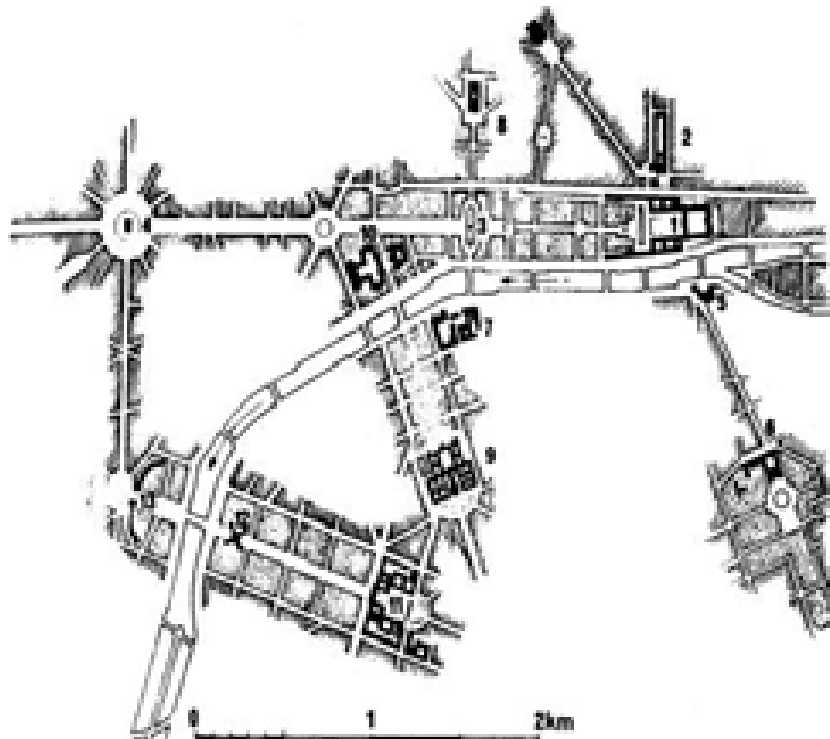

Frankfurt 1880.

Urbane funkcije – Centri industrijski – policentrični gradovi

- **Osnova razvoja** : industrija, TRGOVINA
- **Ekspanzija saobraćaja**
- EKSPANZIJA usluga
- **Grad/centar** : neodređen
- **Glavne funkcije grada**: usluge, uprava, proizvodnja,
- **Rasprskavanje gradskog jezgra**

Sli. 20 Paris 1. Louvre, 2. Palais Royal, 3. Concerts, 4. Etoile, 5. Institut de France, 6. Luxemburg, 7. Parlament, 8. Madama, 9. Invalides, 10. Grand i Petit Palais, 11. Ecole Militaire, 12. Eiffelov tornaj, 13. Trocadero

Izvor: Billett, s.271.

industrijski – policentrični gradovi

Pariz

Frankfurt

Centralne funkcije odgovaraju najvećem delu urbanih potreba koje su izvan, stanovanja i proizvodnje. Potrebe koje se zadovoljavaju u okviru funkcije centra su ustvari zajedničke potrebe ukupnoj populaciji u nekom društvenom prostoru grada i njegove okoline. **Karakter zajedničkih potreba na kojima se razvijaju centralne funkcije bitno uređuju i svojstvo posebnosti, različitosti i raznovrsnosti**

U našoj urbanističkoj praksi postoje tri osnovne funkcije centra:

-funkcije društvenog standarda (kultura, umetnost, obrazovanje i nauka, zdravstvena i socijalna zaštita i sport i rekreacija);

-funkcije usluga i poslovanja (usluge, poslovanje);

- funkcije upravljanja i zaštite (uprave i politička organizacija, odbrana i zaštita)

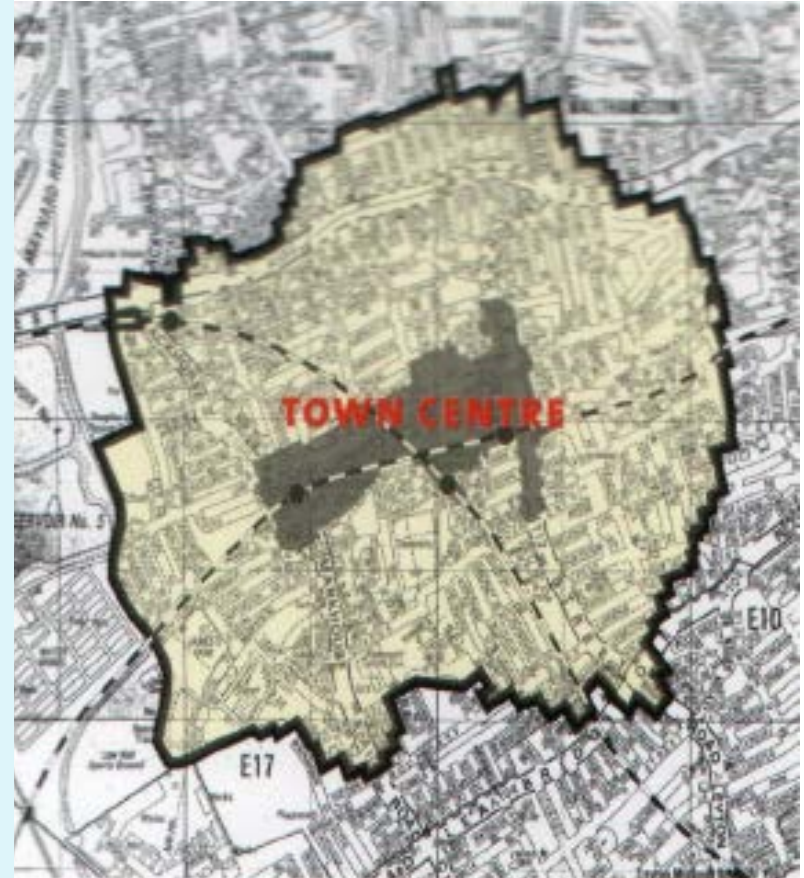
Osnovne karakteristike

- Centralitet
- Koncentracija aktivnosti
- Privlačnost
- Pristupačnost

podrazumeva onaj segment privlačnosti, magnetizma centra kojeg neposredno *proizvode* određeni sadržaji odnosno aktivnosti koje su u njemu okupljene

- meru saobraćajne povezanosti centra sa pripadajućim gravitacionim područjem
- izražava polje izbora ostvarenja različitih komunikacionih veza sa centrom
- saobraćajna povezanost podrazumeva odnos stvarnog i potencijalnog kapaciteta saobraćaja koji povezuju centar sa gravitacionim područjem kao i odnos između raspoloživih površina za mirujući saobraćaj

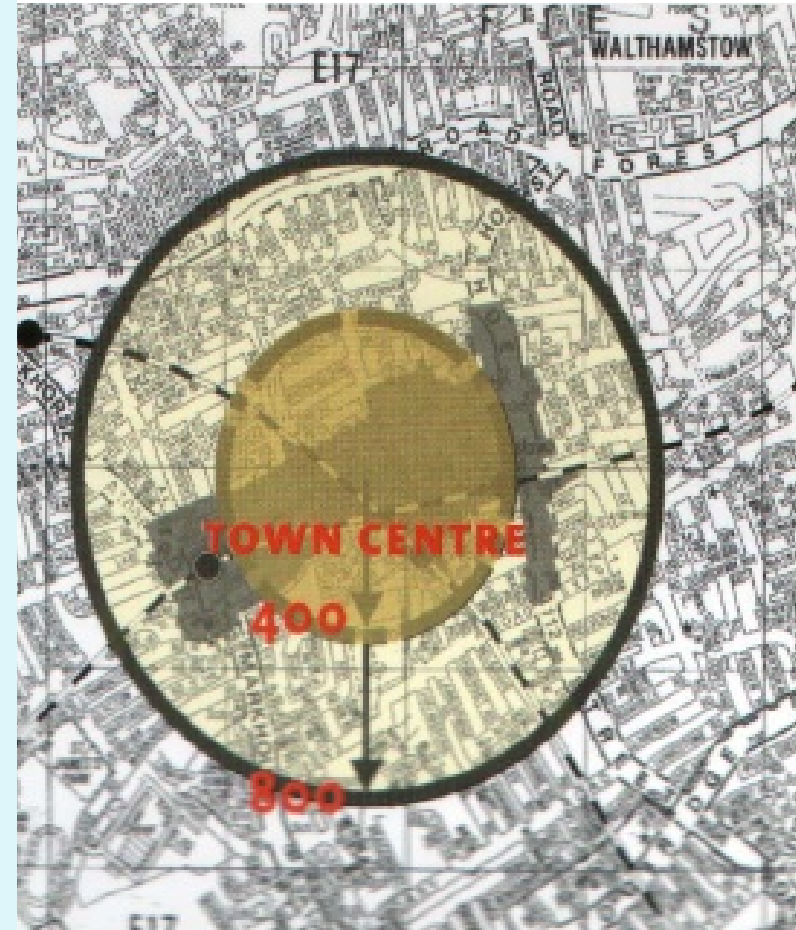

Privlačnost centra definišu:

- struktura i kapacitet koncentrisanih centralnih aktivnosti
- ostvarena pristupačnost iz neposrednog okruženja

Privlačnost centra je upravno proporcionalna centralitetu i pristupačnosti u funkciji vremena i prostora

- na ukupnu privlačnost centra bitno utiču njegova prostorno strukturalna svojstva i kvalitet ambijenta u kome se funkcije centraliteta odvijaju

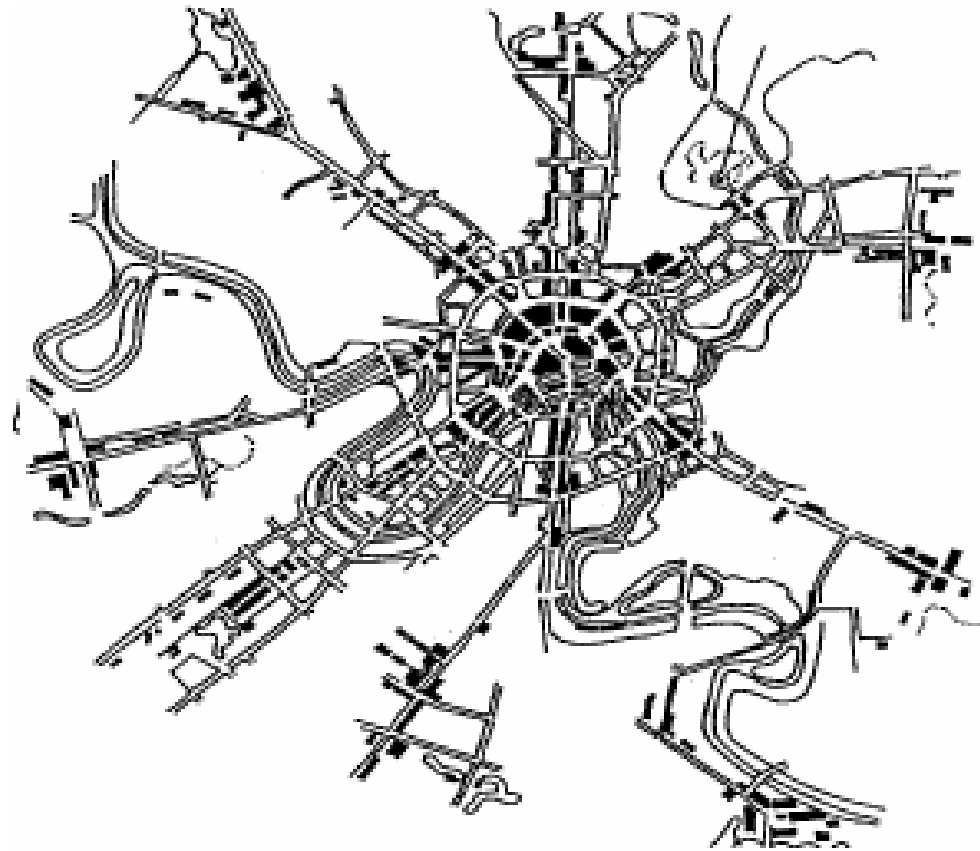

Svi centri na području nekog grada čine ***sistem centara***, u kome svaki od njih predstavlja jedan od njegovih osnovnih elemenata, a koji opet, izdvojeno posmatran predstavlja poseban sistem

karakteristike sistema centara

- **različitost, raznovrsnost** elemenata i odnosa koji postoje među njima
- **dinamičnost i promenljivost** sistema u prostoru i vremenu
- **celovitost sistema**
- **otvorenost sistema**

SISTEM CENTARA

Sl. 17. Moskva - Razvoj mreže društvenih centara.

Karakterističan primer razvoja jedne radijalno centrične gradske strukture. Nakon koncentracije centralnih sadržaja oko istorijskog jezgra - Kremlija, u neposrednom dodiru sa njime formira se centralno gradsko područje koje se tokom intenzivnog širenja grada zvezdasto širi duž glavnih radijalnih saobraćajnica. Na tim razvojnim pravcima se postepeno formira vrlo ravijena struktura subcentara izvan kompaktne centralne zone grada.

Centralitet definiše relacijski odnos posmatranog centra sa okruženjem:

- funkcionalne odnose sa drugim centrima u gradu
- Odnosi sa drugim urbanim funkcijama u posmatranom prostoru

NIVO GLAVNOG CENTRA CENTRI NIŽEG STEPENA U MREŽI :

Koncentracija

- Mali gradovi sa jednim centrom prvog stepena i centrima nultog
- Srednji gradovi sa glavnim centrom drugog stepena i prvog i nultog stepena u mreži
- Veliki gradovi sa trostepenom strukturom centara, pojava specijalizovanih centara
- Veliki gradovi sa višestepenom strukturom centara, pojava specijalizovanih centara

SOCIO-EKONOMSKI USLOVI

Socio-ekonomski uslovi bitno su promenjeni u protekljih 50 godina kroz tri faze :

1. Od **“socijalističkog” društva** sa centralizovanom upravom ukupnog razvoja od strane države kao jedinog i glavnog investitora (“društvena svojina”, socijalna jednakost, ...),
2. preko **inicijalizacije tranzicije** sa parcijalno i nedosledno sprovedenom liberalizacijom socio-ekonomskog okruženja (od 1991 proces intenzivnog socijalnog raslojavanja, pojava siromaštva), i na kraju
3. **do razvijene faze tranzicije** sa konstruktivnije vođenim socio-ekonomskim promenama ka liberalnijem demokratskom modelu društva (od 1999, demokratski izbori, intenzivna privatizacija)

Analogno socio-ekonomskim promenama, *pristup upravljanju urbanim razvojem*

takođe se menjao:

1. Od **veoma determinisanog planiranja** razvoja gradova koje je sprovodila država kroz socijalne programe izgradnje, sa jasnim vizijama "razvijenog socijalističkog društva",
2. preko **preispitivanja planerskog koncepta**, istovremeno sa primenom stare urbane regulative i legislative,
3. do **prepoznavanja neophodnosti za promenama urbane regulative i legislative**, paraleleno sa inicijacijom promene planerskog modela

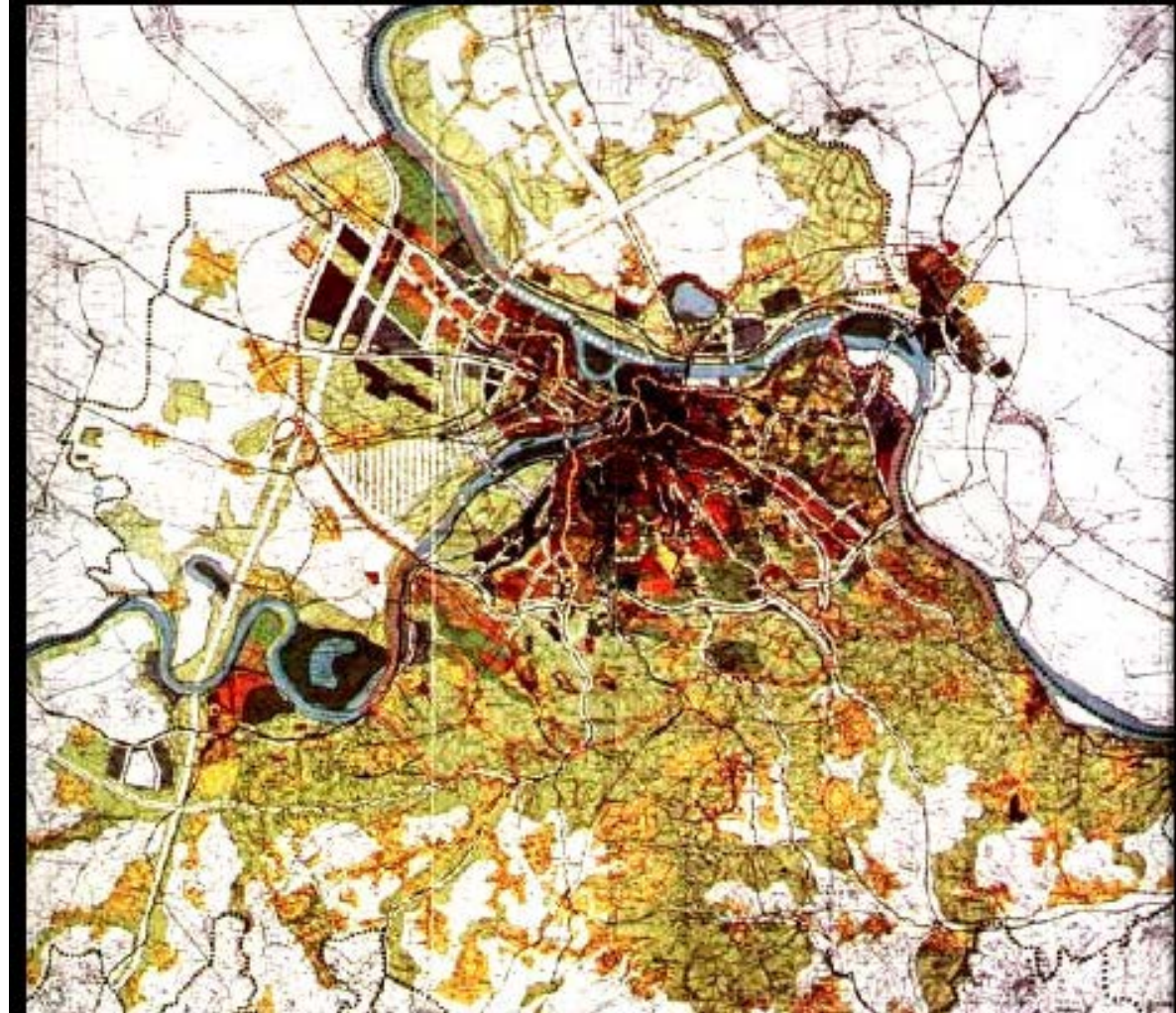
CENTRI U BEOGRADU

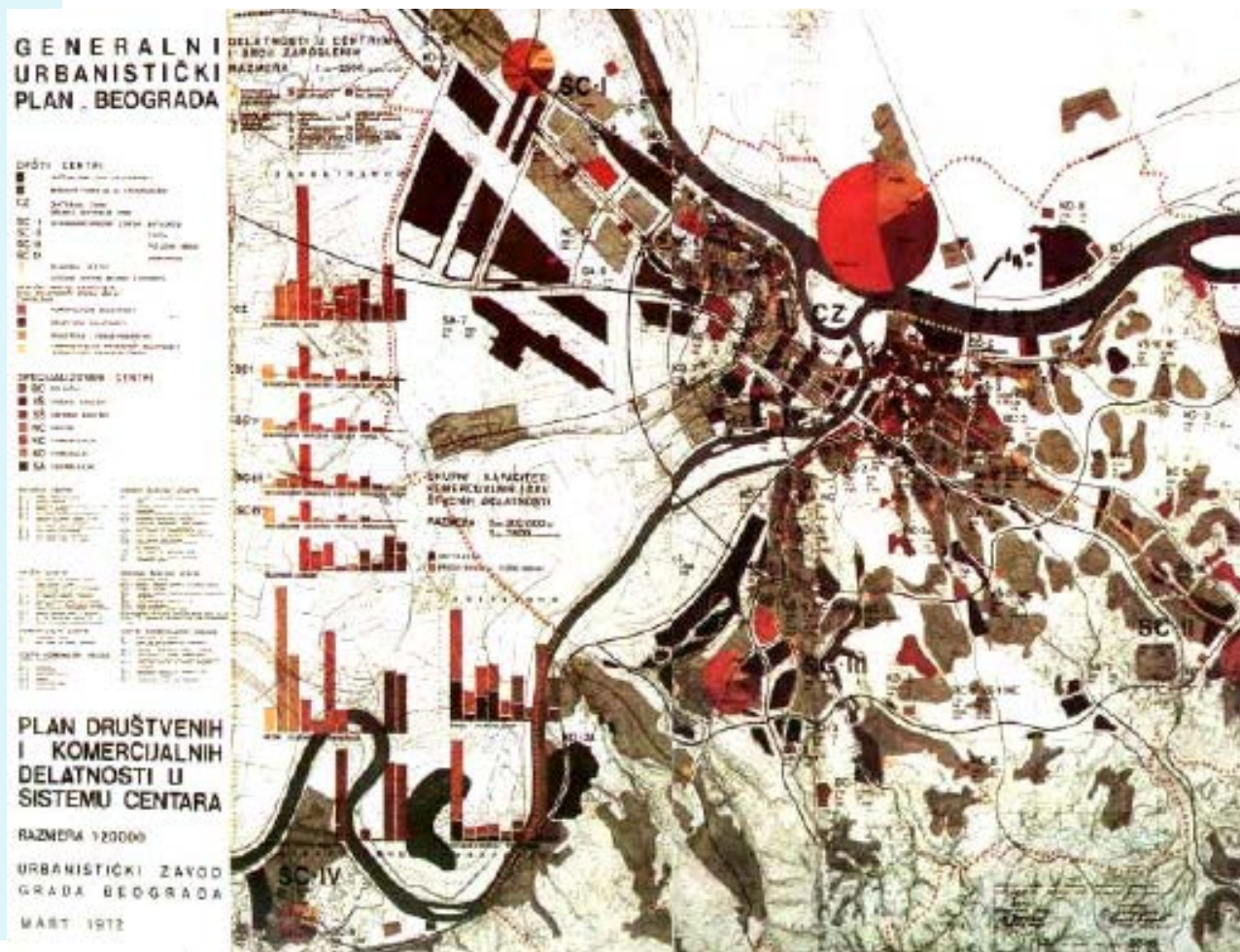
CENTRALNE AKTIVNOSTI U BEOGRADU

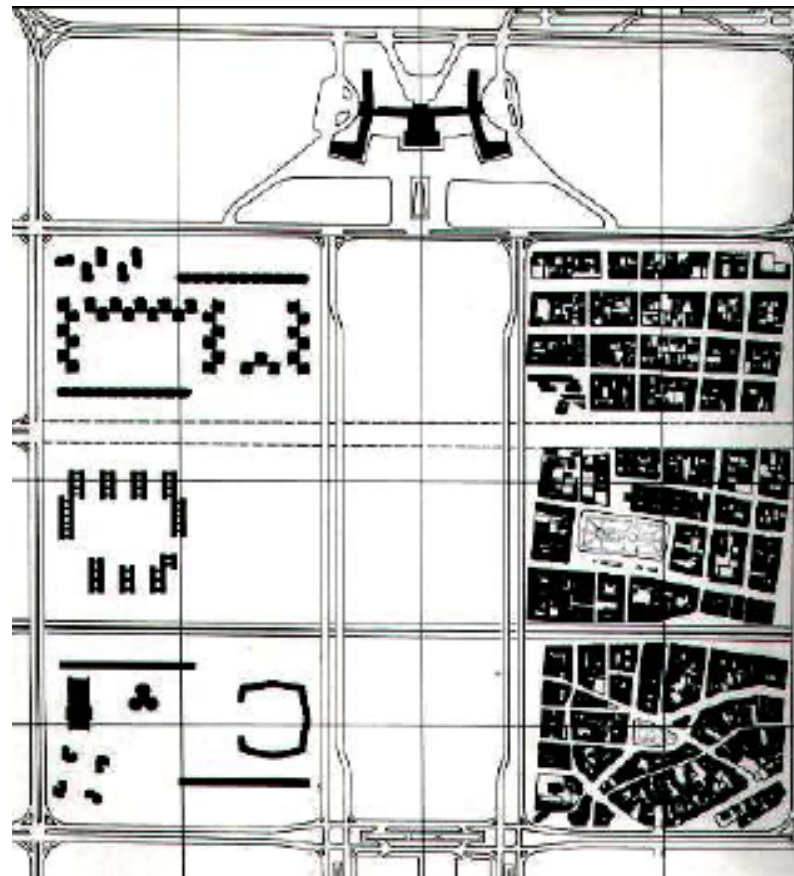
CENTRI U "SOCIJALIZMU"

1975 Generalni urbanistički plan Beograda zvanično je usvojen, i potom promenjen nekoliko puta da bi prihavtio trendove realnog života grada

Planiranje centralnih aktivnosti trebalo je da rezultuje realizacijom brojnih centara u gradu (povezanih u sistem) sa tačno definisanom strukturom opštih ili specijalizovanih centralnih aktivnosti.

Planirani koncept centara mesnih zajednica implementiran je u mnogim naseljima. To su bili centri koji su sadržali tercijarne aktivnosti dimenzionisane preama procenama broja stanovnika i prostorno organizovan u posebnu grupu objekata oblikovanu uvek na isti način u bilo kojem delu grada.

CENTRI U INICIJALNOJ FAZI TRANZICIJE

1991-1996 > **intenzivni rast tercijarnih aktivnosti: usluga, trgovine, poslovanja.**

parcijalna nekonzistentno sprovedena liberalizacija socio-ekonomskih uslova

Porast tercijarnih aktivnosti u uslovima :

- **drastičnog pada opšte ekonomske moći,**
- **visokog stepena urbane nezaposlenosti,**
- **velikog poremećaja i kontradikcije u upravljanju urbanim razvojem**

Težište nosioca promena sa **društvenog** na **privatni sektor:**

- veoma dinamične
- veoma agresivne prema urbanoj strukturi
- veoma adaptabilne na loše trenutne uslove
- "rupe" u zakonskoj regulativi u ostavenju svojih interesa
- proces orjentisan na transformaciju korišćenja postojećeg

prostora

- nema neophodne **urbane regulative**

CENTRI U INICIJALNOJ FAZI TRANZICIJE

Prostorne manifestacije spontanog neplanskog razvoja tercijarnih aktivnosti može se svrtati u tri osnovna oblika:

- **Prenamena stambenog u komercijalni prostor**
- **Parcijalna ili potpuna promena korišćenja javnih objekata.**
- **Upotreba nekvalitetnih i privremenih objekata i okupacija delova javnog zemljišta.**

Investiranje u novi izgradnju za centralne aktivnosti proizvela je udar na javne prostore implementiranjem tzv. “privremenih” objekata sa veoma “stalnim” karakterom.

profitabilni oblici centralnih funkcija

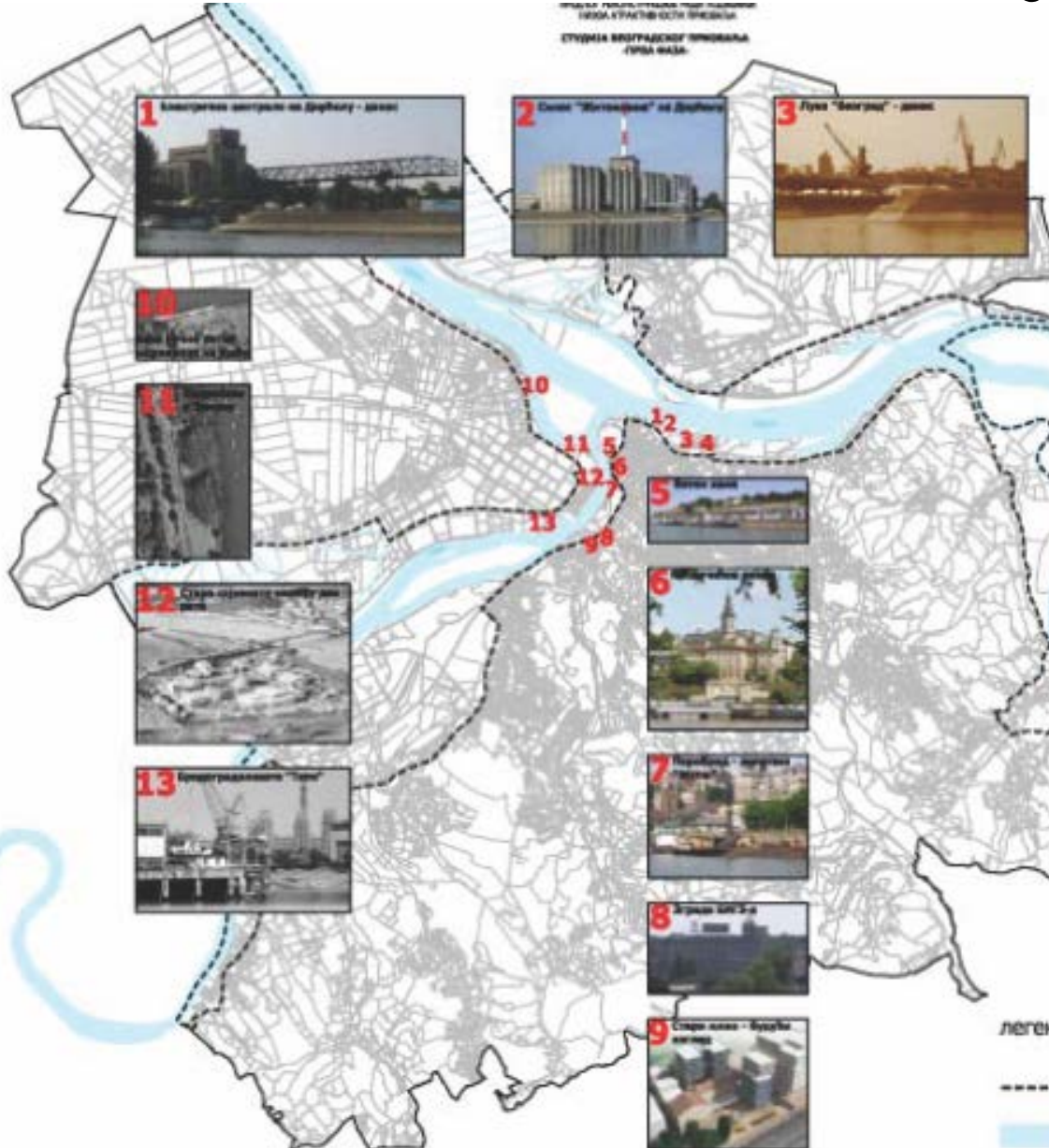

Epski dugo čekanje na
rekonstrukciju Narodnog
muzeja ili propadanje zdanja
Muzeja savremene umetnosti
(ipak smo dočekali!)

**neprofitabilni oblici
centralnih funkcija**

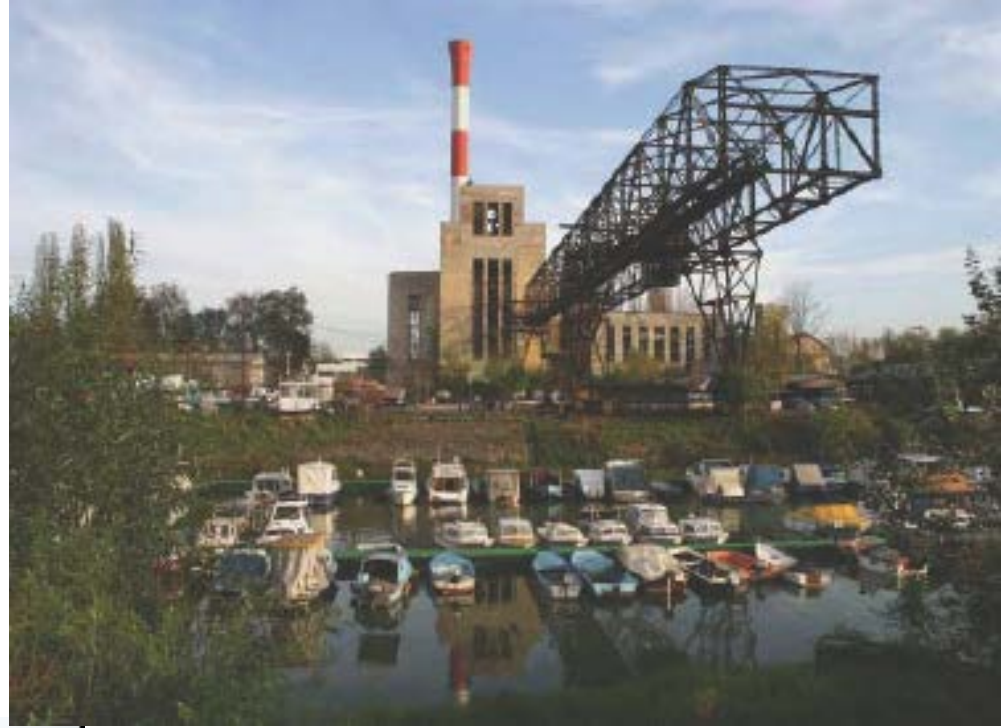
Urbana obnova centralnih funkcija

Jedna od grupa lokacija i objekata koji mogu biti predmet urbane reciklaže su veliki i značajni gradski kompleksi, koji predstavljaju deo istorije grada, a koji su urbanističkim planovima predviđeni za rušenje ili rezervisani za rekonstrukciju, u ovom trenutku nerealnu. Kriterijum za moguću reciklažu ovakvih važnih gradskih celina je njihov istorijski i kulturni značaj, specifičnost, identitet, ali i nejasan status ili vlasnik, zbog čega će, ukoliko se ne primeni ovaj ili drugi metodi obnove, te vrednosti vremenom nestati.

Urbana reciklaža

je strategija u korišćenju i rehabilitaciji fizičkog fonda gradova. Primenom ove strategije se čuvaju, održavaju i aktiviraju devastirani, zapušteni ili neadekvatno korišćeni prostori gradova, koji su pasivni nosioci urbanih potencijala.

Industrijski kompleksi

Adekvatna rekonstrukcija industrijskih kompleksa je onemogućena iz razloga što se ovi objekti često ubrajaju u kulturna dobra od posebnog značaja.

OSTVARENA URBANA RECIKLAŽA

Rekonstrukcija kompleksa "Starog Mlina" počela je u drugoj polovini 2011. godine sa idejom da se napušteni industrijski objekat transformiše u moderan biznis centar i hotel. To je porazumevalo temeljnu rekonstrukciju zaštićenog mlinskog objekta, kao i dogradnju prostora za sve ostale funkcije u okviru projekta. Arhitektonsko rešenje projekta izradili su domaći autori Sanjin Grbić i Jovan Jovanović.

Transformacija društvenog uređenja Srbije je dovela do promene uloge vojske u organizacionoj strukturi države. Nekadašnji vojni kompleksi se danas nalaze na najatraktivnijim lokacijama u gradu.

Neizvesna sudbina?

Prema odluci Vlade Republike Srbije iz 2005. godine, objekti Generalštaba koji je građen po ideji arhitekta Nikole Dobrovića od 1954. do 1963. proglašeni su za spomenike kulture.

Napuštene lokacije železnice u fazi uređivanja Savskog trga U SKLOPU PROJEKTA Beograd na vodi

Glavna železnička stanica ima funkciju glavnog čvorišta šinskog transporta Srbije. Međutim, sa završetkom izgradnje stanice Prokop, postaje jedna od najznačajnijih lokacija u centru Beograda

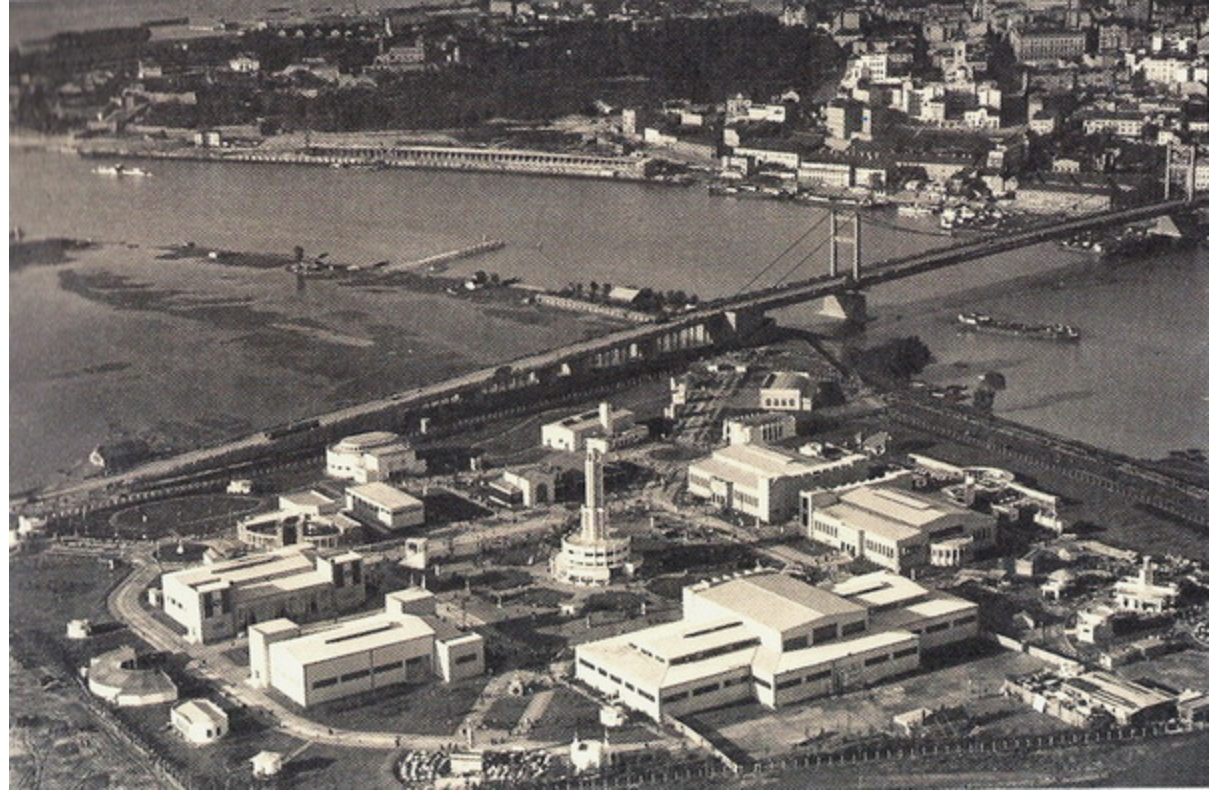

3d modeli Savskog trga

Neuređena gradska priobalja

Staro sajmište je mesto gde je tokom Drugog svetskog rata ubijeno na hiljade Jevreja i Srba

Ovaj prostor je još 1987. godine proglašen kulturnim dobrom, ali do danas memorijalno – edukativni centar nije izgrađen

Uređivanje gradskog priobalja – Beton hala

Pasarela, veza sa Kalemegdanom, prevelika agresivnost u prostoru ili šta mislite?

magacinski prostori, se rekonstruišu prenamenom pretvaraju ih u kafe-klubove, restorane... Ceo prostor počinje da živi svoj drugi "džentrifikovani" život, što uviđa i gradska vlast, koja 2011. godine raspisuje veliki javni internacionalni konkurs za povezivanje Beton hale i Beogradske tvrđave.

Uređivanje gradskog priobalja vezano je za projekat Beograd na vodi

DŽENTRIKACIJA

proces u kojem dolazi do menjanja fizičke strukture objekata, ili njihove namene na centralnim gradskim lokacijama, koju prati promena socijalnih karakteristika ljudi kojima su ti renovirani ili novi objekti namenjeni.

Da pojasnim - kupuju se jeftino zgrade centru, pa se rekonstruišu u objekte za bogatu klijentelu